

Szakmai követelmények

Általános követelmények

Mindkét tanulmány kidolgozásának fő szempontja, hogy az adott tudományos szakterületen miként lehet a hosszú távú fenntarthatóság szempontjából definiálni az alapkérdéseket, „nemzeti sorskérdéseket” (milyen fenntarthatatlan állapotokat, folyamatokat látunk, milyen hajtóerők vezettek ehhez az állapothoz?), ezen alapkérdésekre az eddigi hazai, vagy hazai szempontból releváns nemzetközi kutatások milyen válasz-alternatívákat fogalmaztak meg.

Intergenerációs alkotmány

A jövő generációk esélyeit, érdekeit védő intézmények, megoldások áttekintése és értékelése.

A modern demokráciák egyik szerkezeti problémája a döntések hosszú távú következményei és a döntéshozók rövid időhorizontja közötti feszültség. A modern technológia illetve intézmények lehetővé teszik, hogy a döntéshozók, legyenek azok a választók vagy képviselők, döntéseik következményeit áthárítsák a szavazati joggal még nem rendelkezőkre, a gyerekekre és a jövő nemzedékekre. A jövő kontójára történő gyarapodásnak több formája van: a nyílt vagy burkolt eladósodás illetve a környezeti erőforrások kimerítése vagy elszennyezése.

A szavazati joggal még nem rendelkezők érdekeit alkotmányos korlátokkal lehet megvédeni. A szakirodalom az elmúlt évtizedekben e korlátok változatos formáit javasolta. Csak mutatóba néhány: a kiegyensúlyozott költségvetés (balanced budget) alkotmányba épített követelménye, az alkotmányba épített inflációs korlátok, a jövő nemzedék alkotmányos képviselőjének különböző változatai, az automatikus kormányzás (pl. indexálási szabályok, kiegyensúlyozó mechanizmusok, stb.) változatos formái.

A kutatás e területén a jövő generációk esélyeit, érdekeit védő intézmények, megoldások áttekintése és értékelése a feladat.

Társadalmi értékek, nemzeti identitás és fenntartható fejlődés

A magyar társadalom érték szerkezete mint erőforrás a gazdaság és a társadalom hosszú távú fenntarthatósága szempontjából.

Az áttekintő tanulmány kutatási kérdése: milyen erőforrásokat jelent a gazdaság és a társadalom hosszú távú fenntarthatósága szempontjából a társadalom értékszerkezete? Milyen értékek elterjedtsége jelent tényleges, mozgósítható erőforrást és milyen értékek hordoznak magukban negatív, a társadalom szempontjából destruktív következményeket?

A fenntartható fejlődés a gazdasági fejlődés és fenntartható fejlődés szempontjából definiálható. Tudjuk ugyanakkor, hogy a fenntartható fejlődés definíciója jóval szélesebb és nem pusztán gazdasági dimenziókkal kapcsolatos. Így bár az elemzésben a fenntartható fejlődés problémáját közvetlenül nem szükséges vizsgálni, a kiválasztott értékterületek elemzése ahhoz járul hozzá, hogy a gazdasági fejlődésnek milyen az emberi tényezőkre kódolt katalizátorai lehetnek.

Nem létezik ugyan egységes meghatározás az értékek definiálását illetően, az értékeket elemző elméleti és empirikus vizsgálatokban azonban közös, hogy az értékeket olyan irányelveknek fogják fel, amelyek meghatároznak bizonyos preferenciákat, és befolyással vannak a cselekvésre. Területüket tekintve az értékek nagyon különbözőek lehetnek. Az elemzés során ezért különböző területeket célszerű meghatározni, majd sorra kell venni az ezekre vonatkozó értékeket.

Az áttekintés fókuszpontjai:

- Mit tudunk a magyar társadalom értékszerkezetéről az empirikus adatok tükrében?
- Milyen a magyar értékszerkezet nemzetközi összehasonlításban?
- A konkrét magyarországi helyzet kialakulásának magyarázat kísérletei (történelmi, szociológiai, gazdasági válaszok).
- Az értékszerkezet változásnak hatásai és a sikeres kultúraváltozás eredményei (az intézmény – kultúra – növekedés háromszög oksági viszonyai).

Fenntartható életpálya-finanszírozás

A jelenlegi jóléti rendszerek (nyugdíj, családtámogatás) problémái és a fenntarthatóság irányába mutató emberi tőke felhalmozást támogató intézmények, megoldások alternatívái.

A kutatás ezen területe a modern jóléti rendszernek két alapproblémáját vizsgálja:

(1) Azáltal, hogy szétszabdálja az életpálya-finanszírozás egységes rendszerét, erőforrásokat csoportosít át a több gyermeket nevelőktől a kevés gyermeket nevelők, illetve gyermektelenek felé, és ezáltal ellene hat a gyermekvállalásnak, valamint

(2) erőforrásokat csoportosít át a később született generációktól (és a jövő nemzedékektől) az előbb született generációk javára.

A kutatás alapkérdése, hogy milyen technikákkal, módszerekkel lehet ezeket a problémákat kezelni.

A két alapprobléma:

A nyugdíjakról mindig a szegénység és egyenlőtlenség nyelvén beszélünk. Azzal mérjük a rendszer sikerét, hogy elég pénzt ad-e nyugdíjasoknak, meg lehet-e élni a nyugdíjából. Emiatt a nyugdíj sohasem stratégiai kérdésként vetődik fel, hanem az adott pillanat

kérdéseként: épp mennyit engedhetünk meg magunknak. Ettől függetlenül időről-időre, többnyire külső készítésre a nyugdíjrendszer fenntarthatóságáról, illetve leginkább fenntarthatatlanságáról („összeomlásáról”) is beszélünk. A nyugdíjrendszer stabilitása, szemben a szegénységnyhítéssel, stratégiai kérdés. Nem azért, mert önmagában fontosabb volna, hanem azért, mert nem a pillanat kérdése. Az, ami most történik a nyugdíjrendszerben, évekkel, évtizedekkel ezelőtti döntések következménye, és megfordítva, az, amiről most döntünk évek, évtizedek múltán hat igazán.

A nyugdíjrendszer problémáinak nagy része abból fakad, hogy külön kezeljük a családtámogatási és oktatási rendszertől, általában véve a következő járulékfizető nemzedék felnevelésétől. Megemljük a nyugdíjakat, anélkül, hogy gondoskodnánk azokról, akiknek azt a jövőben majd elő kell teremteniük. Néhány évtizeddel később pedig konstatáljuk, hogy a nyugdíjrendszer fenntarthatatlan. A fenntarthatatlansági problémák, az állandó korrekciós kényszerek abból fakadnak, hogy valamikor a múltban spóroltunk valamin, amit fogyasztásnak tekintettünk – ma ezt „nagy elosztási rendszereknek” nevezzük, akkor „improduktív ágazatok” volt a neve – ami valójában beruházás. Nehezítettük a gyermekvállalást, takarékoskodtunk az egészségügyön és az oktatáson, most pedig nincs elég aktív korú, aki pedig van, azok között túl sok a beteg és a képzetlen, aki nem talál munkát.